

વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી
યુનિવર્સિટી કેમ્પસ, ઉધના મગદલા રોડ, સુરત ૩૯૫૦૦૭
તૃતીય વર્ષ બી.એ. સંસ્કૃત મુખ્ય વિષય CBCS પ્રમાણેનો
સેમેસ્ટર ૫ અને ૬ નો અભ્યાસક્રમ પાઠ્યક્રમ (શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ થી અમલમાં)

SEMESTER-5

Core comp.

credit- 03

PaperXI-A (11-A)

Total marks-

૫૦

સંસ્કૃતલલિતસાહિત્યમ્ –પ્રાચીન પ્રશિષ્ટ- કૃતિ

ઉદ્દેશ: સંસ્કૃત મહાકાવ્યોની પોતાની ભાષાકીય વિશેષતા છે. તે ભાષાનો પરિચય થાય એ માટે અને તે સાથે સંસ્કૃત મહાકાવ્યોના અભ્યાસ દ્વારા બૌદ્ધિષ્ટ દાર્શનિકતા અને ભારતીય દાર્શનિકતા ના પરિચય સાથે ભારતીય સંસ્કૃતિની વિશેષતાથી વિદ્યાર્થીઓ પરિચિત બને એ ઉદ્દેશ્ય છે.

કૃતિ:અશ્વઘોષવિરચિતમ્ બુદ્ધચરિતં સર્ગ:- ૫

Unit-I : રચયિતા કવિના જીવન અને તેમની કૃતિઓનો પરિચય, પદ્યના પ્રકારો, મહાકાવ્યનું સ્વરૂપ, મહાકાવ્યના લક્ષણો બુદ્ધચરિતનું મહાકાવ્ય તરીકે મૂલ્યાંકન, કવિની વિદ્વત્તાનો વિમર્શ. (૧૩)

Unit-II : બુદ્ધચરિતમ્ સર્ગ ૫ શ્લોક ૧ થી ૨૯ (૧૨)

Unit-III : બુદ્ધચરિતમ્ સર્ગ ૫ શ્લોક ૩૦ થી ૫૮ (૧૩)

Unit-IV : બુદ્ધચરિતમ્ સર્ગ ૫ શ્લોક ૫૯ થી ૮૭ (૧૨)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

મહાકાવ્યના કર્તાનો સર્વાંગીણ પરિચય, તેમનું જીવન અને કવન મહાકાવ્યની ઉત્પત્તિ વિકાસ, મહાકાવ્યનાં લક્ષણો અને બુદ્ધચરિતમાં તેની અન્વિતિ, બુદ્ધચરિતનું મહાકાવ્ય તરીકે મૂલ્યાંકન અશ્વઘોષની કાવ્યશૈલીની વિશેષતા, રસ, અલંકારો, પાત્રસૃષ્ટિની વિશેષતા, રાજનીતિ, શ્લોકોનો અનુવાદ અને ઉક્તિઓનો સસંદર્ભ વિમર્શ વગેરે નિયતાંશગત વિષયોની વિચારણા.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ સંસ્કૃત સાહિત્યનો પરિચય - ડૉ. એ. ડી. શાસ્ત્રી

૨ સંસ્કૃત મહાકાવ્ય કેશવરામ મૂશલગાંવકર ચૌખમ્બા, વારાણસી ૬૩.

૩ અશ્વઘોષ મહાકાવ્ય સંપાદક ઔર અનુવાદક સૂર્યનારાયણ ચૌધરી.

૪ અશ્વઘોષ પ્રણિત બુદ્ધિચરિત : એક અધ્યયન સંજયકુમાર તિવારી, ઇસ્ટર્ન બુક લિંકર્સ દિલ્લી. ૨૦૦૨

૫ અશ્વઘોષ કી કૃતિઓકા દાર્શનિક અધ્યયન સંજયકુમાર તિવારી, ઇસ્ટર્ન બુક લિંકર્સ દિલ્લી. ૨૦૦૬

૬ અશ્વઘોષના મહાકાવ્યો ડૉ. પ્રદ્યુમ્નભાઈ મહેતા પાર્શ્વ પ્રકાશન, અમદાવાદ

સંસ્કૃતલલિતસાહિત્યમ્ –પ્રશિષ્ટ- અર્વાચીનકાવ્યમ્

કૃતિ : અર્વાચીનસંસ્કૃતકાવ્યસંચય :

ઉદ્દેશ: આધુનિકતાના પરિપેક્ષ્યમાં આધુનિક સંસ્કૃત સાહિત્યનો છાત્રોને પરિચય કરાવવો. સંસ્કૃત સાહિત્યમાં આધુનિકતાના દરેક પ્રકારો, ગઝલ, ગીત, અછાન્દસ, મોનો ઇમેજ જેવા કાવ્યોનો ઉદ્ભવ, કલ્પન, પ્રતીક અને પુરાકલ્પનની સંજ્ઞાઓનો પરિચય, તેમજ સંસ્કૃત ભાષા સતત જીવંત અને સમય સાથે પરિવર્તિત છે, તેનાથી વિદ્યાર્થીને વાકેફ કરાવવાનો ઉદ્દેશ છે. રાષ્ટ્રભક્તિના મૂળને દૃઢ કરતા સંસ્કૃત કાવ્યો કંઠસ્થ કરવા. રાષ્ટ્ર ભક્તિ વિકસાવવી. રાષ્ટ્રમહિમાથી સૌ કોઈને પરિચિત કરાવવું

Unit-I : કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો પરિચય, સમય, આધુનિક કાવ્ય સ્વરૂપ, આધુનિક મિથક અને તેનું સ્વરૂપ, વ્યાખ્યા, પ્રકારો, સાહિત્યિક સંજ્ઞા, ભાષાશૈલી, કૃતિગત વિષયો, રાષ્ટ્રગાનમાં રાષ્ટ્રીય સ્તુતિ. (૧૩)

Unit-II : નિયત સંસ્કૃત કવિના કાવ્યો - ડૉ.ગૌતમ પટેલ - ત્વમપિ ત્વં મામ્ વિના, સ્વાત્મસંવેદનમ્ ડૉ.રાજેન્દ્ર નાણાવટી- પ્રોમીથિયસોપરિ ... , અક્ષ્ણો: સમક્ષમધુના, ડૉ. હર્ષદેવ માધવ- મૃગયા , પ્રાર્થના, ડૉ. રવીન્દ્ર પંડા -જ્વલતિ સ્મ..., બલાકા, ડૉ. અરુણચંદ્ર શાસ્ત્રી- શિક્ષા પરીક્ષા, વિજ્ઞાપન, ડૉ.રીતા ત્રિવેદી-અહલ્યા ,અતીત:

Unit-III : નિયત સંસ્કૃત કવિના કાવ્યો -ડૉ. વસંત પટેલ - હાઈકુ -સ્તબક, ડૉ. 'અભિરાજ' રાજેન્દ્ર મિશ્રા- વૃથા જલ્પન્તિ, ઔદુમ્બરી, ડૉ. રાધાવલ્લભ ત્રિપાઠી ધરિત્રી, સમષ્ટિ:, ડૉ. કલાનાથ શાસ્ત્રી ફ્રેનકાષ્ટકમ્ , સુરસરસ્વતી સેવ્યાતામ્, ડૉ. રમાકાંત શુક્લ- ભાતિ મે ભારતમ્ (૧૩)

Unit-IV : નિયત સંસ્કૃત કવિના કાવ્યો - ડૉ. બનમાલી વિશ્વાસ-અગ્નિ, ઘાસપુષ્પમ્ , પ્રવીણ પંડ્યા- સપ્તપદી, નિશે ! દૂરમપસર, ડૉ. ઋષિરાજ જાની- સમુદ્રે બુદ્ધસ્ય નેત્રે, આવશ્યકતા શુદ્ધ રુધિરસ્ય, ડૉ. કૌશલ તિવારી -ઈશ્વર:,આદિવાસિન:, ડૉ. સ્નેહલ જોશી-મમ સમીપે, હે માત: ! તથા "વન્દેમાતરમ્" રાષ્ટ્રગાન –સંસ્કૃત આવૃત્તિ (૧૨)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

કૃતિના કર્તાઓ, તેમનું જીવન, તેઓની કૃતિઓનો પરિચય, આધુનિક સંસ્કૃત સાહિત્યનો પરિચય, ગુજરાતના સંસ્કૃત સાહિત્યકારોનું પ્રદાન, આધુનિક કાવ્યોનું સ્વરૂપ, લક્ષણ, કૃતિગત વિશેષતા, કવિની ભાષાશૈલીની વિશેષતા. રાષ્ટ્રગાન કંઠસ્થ કરાવવું.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ આધુનિક સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઇતિહાસ, પ્રો. હર્ષદેવ માધવ, પાર્શ્વ પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૨ અર્વાચીન સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઇતિહાસ. પ્રો. વર્ણેકર પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર, વડોદરા.

૩ ભાવસ્થિરાણિ.....સંગ્રહનાં કાવ્યો ડૉ.હર્ષદેવ માધવ

૪ ભાતિ મે ભારતમ્.....ડૉ. રમાકાંત શુક્લ

૫ પૌરાણિક કથાકોષ સં. પીતાંબરદાસ દેરાસરી.

૬ અર્વાચીન સંસ્કૃત કાવ્યસંચય, સંપાદક- ડૉ. રીતા ત્રિવેદી , ડૉ. નયના નાયક,

Core comp.

credit- 03

PaperXII- (૧૨)

Total marks-

૫૦

ભારતીય તત્ત્વચિંતન એવં સંસ્કૃત વાગ્વ્યવહાર -ગીતાસોપાનમ્ નિયત પાઠઃ ૧ તઃ૧૨

ઉદ્દેશઃ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતામાં વ્યક્ત થયેલી વિચારધારા શાશ્વત છે. જે આજના સમાજમાં ખૂબ જ ઉપાદેય છે. માનવીને નિરાશામાંથી બહાર કાઢીને આશાઓની વચ્ચે મૂકી આપનારા ગીતાના તાત્વિક ઉપદેશનો તથા ગીતામાં માત્ર ધર્મ જ નહીં માનવને ઉપયોગી અનેક વિજ્ઞાન સમાયા છે તેનો પરિચય કરાવવાનો અને ગીતાસોપાનમ્ દ્વારા સંસ્કૃત સંભાષણ પદ્ધતિથી વિદ્યાર્થીને વાગ્વ્યવહાર શીખવવાનો ઉદ્દેશ છે.

કૃતિ : શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા—અધ્યાય - ૧ તઃ ૪ એવં ગીતાસોપાનં(પ્રથમ ભાગ)—નિયતાંશ પાઠ ૧ તઃ ૧૨

Unit-I : કૃતિ અને કર્તાનો પરિચય, ગીતાના ચાર અધ્યાયોના વિષયવસ્તુનો પરિચય, પ્રસ્થાનત્રયીમાં (૧૩) ગીતાનું સ્થાન, સંસ્કૃત સાહિત્ય ઉપર અને સમાજ ઉપર ગીતાનો પ્રભાવ.વર્તમાન સમયમાં પણ ગીતાની ઉપાદેયતા.

Unit-II : શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા અધ્યાય ૧-૪ (૧૨)

Unit-III : ગીતાસોપાનં પાઠ ૧ તઃ ૬ (૧૩)

Unit-IV : ગીતાસોપાનં પાઠ ૭ તઃ ૧૨ (૧૨)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાનું વિષયવસ્તુ, ઉપનિષદ્ સાથેનો સંબંધ, ગીતાનો મુખ્ય સિદ્ધાંત, અર્જુનવિષાદ અને તેને દૂર કરવાનો કૃષ્ણનો ઉપક્રમ, નિયત પ્રત્યેક અધ્યાયનો સારાંશ, તે તે અધ્યાયમાં આવતું તત્ત્વજ્ઞાન, ગીતાસોપાનં નિયત પાઠ ૧ તઃ ૧૨.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા, સંપા. પ્રો. સુહાસ ઝાલા, સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર અમદાવાદ.

૨ ગીતા રહસ્ય શ્રી બાળગંગાધર તિલક

૩ ગીતા પ્રવચનો શ્રી વિનોબા ભાવે, નવજીવન પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૪ શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા સંપા. પ્રો. ગૌતમ પટેલ, અમદાવાદ.

૫ ગીતાસોપાનમ્ પ્રથમ ભાગ- ડૉ. વિશ્વાસ, સંસ્કૃત ભારતી નવદેહલી,

Core comp.

credit- 03

PaperXIII- (૧૩)

Total marks-

૫૦

વૈદિક સાહિત્ય—ભારતીય સંસ્કૃતિ, સમાજ, રાષ્ટ્ર એવં ભાષાપ્રવેશ:(પ્રથમભાગઃ)

ઉદ્દેશ: ભારતીય સંસ્કૃતિના આદ્ય ગ્રંથ તરીકે જે વેદ પ્રસિદ્ધ છે, તેના વિષયવસ્તુનો પરિચય કરાવવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે આ પાઠ્યક્રમ વિચારાયો છે. વેદોમાં વિષય વૈવિધ્ય સાથે અનેકવિધ જ્ઞાનનિધિ ભર્યા છે. વેદ મંત્રો તથા વૈદિક પ્રાર્થનાઓ સાથે ભારતીયતા અને રાષ્ટ્રીય ભાવનાસભર સૂકતોનો પરિચય કરાવવાનો ઉદ્દેશ છે.

કૃતિ : વૈદિક સાહિત્યના ઇતિહાસનું કોઈપણ પુસ્તક (નિયત વિષયો)

Unit-I : વેદકાલીન સાંસ્કૃતિક અને સામાજિક જીવન પ્રણાલીનો પરિચય. (૧૩)

વેદમાં રાષ્ટ્ર નિર્માણ, રાષ્ટ્રીયતા ને ઉજાગર કરતાં સૂકતો (૧) રાષ્ટ્રીય પ્રાર્થના (યજુર્વેદ ૨૨-૨૨)
(૨) સ્વરાજ્ય —(ઋગ્વેદ ૧-૮)(૩) રાષ્ટ્રીય એકતા (અથર્વવેદ ૩.૩૦ (૧થી ૭ મંત્ર))

Unit-II : નિયત સૂકતોનો તથા બ્રાહ્મણગ્રંથોનો પરિચય-પર્જન્યસૂક્ત, પ્રસ્વાપિનીસૂક્ત, મંડૂકસૂક્ત, હિરણ્યગર્ભસૂક્ત
— એતરેયબ્રાહ્મણ , શતપથબ્રાહ્મણ , તાંડયબ્રાહ્મણ , ગોપથબ્રાહ્મણ (૧૨)

Unit-III : ભાષાપ્રવેશ પ્રથમભાગઃ પાઠ ૩૧ તઃ ૩૫ (૧૩)

Unit-IV : ભાષાપ્રવેશ પ્રથમભાગઃ પાઠ ૩૬ તઃ ૪૦ (૧૨)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

વેદનો પ્રાથમિક પરિચય, વૈદિક દેવતાઓનું સ્વરૂપ અને તેમના પરાક્રમો, વેદમાં ઉપદેષ્ટ વ્યક્તિગત જીવન પારિવારિક જીવન તથા સામાજિક જીવનની રૂપરેખા, વેદના વ્યાખ્યાગ્રંથ તરીકે બ્રાહ્મણ ગ્રંથનો પરિચય, આખ્યાનનું સ્વરૂપ અને પ્રકારો, આખ્યાનોના વિવિધ અર્થઘટન, ભાષાપ્રવેશના નિયત પાઠો દ્વારા સંસ્કૃતને વ્યવહારુપયોગી બનાવવી.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

- ૧ વૈદિક સાહિત્યનો ઇતિહાસ સંપા. પ્રો. ગૌતમ પટેલ, અમદાવાદ.
- ૨ વૈદિક સાહિત્ય કા ઇતિહાસ પ્રો. બલદેવ ઉપાધ્યાય
- ૩ વૈદિક સાહિત્ય ઔર સંસ્કૃતિ પ્રો. કપિલદેવ શાસ્ત્રી
- ૪ વૈદિક સાહિત્ય કા ઇતિહાસ પ્રો. પારસનાથ દ્વિવેદી.
- ૫ વૈદિક સંસ્કૃતિ પ્રો. રૂપકિશોર શાસ્ત્રી, હરિદ્વાર
- ૬ વેદકાલીન સમાજ સં. જ્ઞાની શિવદત્ત, ચૌખમ્બા, વારાણસી
- ૭ ભાષાપ્રવેશ: (પ્રથમભાગ): સંપા. ડૉ. ચાંદકિરણ સલૂજા, ડૉ. વિશ્વાસ , સંસ્કૃતભારતી, નવદેહલી
- ૮ વૈદિક રાષ્ટ્રીય ઋચાઓ , સં. નાથુભાઈ ડોડીયા, આર્યસમાજ, નવાડેરા, ભરૂચ ૯. ૯. ૯
- ૯ યજુર્વેદ, - સાતવળેકર, કિલ્લા પારડી, વલસાડ
- ૧૦ ઋગ્વેદભાષ્ય વાનપ્રસ્થ સાધક આશ્રમ , આર્યાવન, રોજડ
- ૧૧ યજુર્વેદભાષ્ય વાનપ્રસ્થ સાધક આશ્રમ , આર્યાવન, રોજડ
- ૧૨ અથર્વવેદ - ઋગ્વેદભાષ્ય વાનપ્રસ્થ સાધક આશ્રમ , આર્યાવન, રોજડ

વ્યાકરણશાસ્ત્રં એવં ભાષાવિજ્ઞાનમ્

ઉદ્દેશ: ભાષાના વિદ્યાર્થીએ ભાષાની આંતરિક સંરચના જાણવી જોઈએ. આ માટે સંસ્કૃતની પ્રાચીન પરંપરાના પાણિનીય વ્યાકરણ શાસ્ત્રનો પ્રારંભિક પરિચય કરવો જોઈએ. આ સાથે આધુનિક રીતે વિચારાયેલા ભાષા વિજ્ઞાનના સિદ્ધાંતોનો પણ પ્રારંભિક પરિચય કરવો જોઈએ. આ અપેક્ષાની પૂર્તિનો પ્રસ્તુત પાઠ્યક્રમમાં ઉદ્દેશ્ય છે.

કૃતિ : ભટ્ટોજીદીક્ષિત કૃત વૈયાકરણસિદ્ધાંતકૌમુદી - સંજ્ઞાપ્રકરણં એવં ભાષાવિજ્ઞાનમ્

Unit-I : (૧૩)

સંસ્કૃત વ્યાકરણશાસ્ત્રનો પરિચય, અષ્ટાધ્યાયી તથા વૈયાકરણસિદ્ધાંતકૌમુદી નો પરિચય તથા તેની વિશેષતાઓનો વિમર્શ, પાણિનિ વ્યાકરણ પરંપરામાં કૌમુદીનું સ્થાન, ભટ્ટોજી દિક્ષિતનું પ્રદાન

Unit-II : વૈયાકરણસિદ્ધાંતકૌમુદી - સંજ્ઞાપ્રકરણમ્ (૧૨)

Unit-III : ભાષાવિજ્ઞાન-ભાષા અને ભાષાવિજ્ઞાનની વ્યાખ્યા પરિભાષા, ભાષાની ઉત્પત્તિને લગતા વિવિધ વાદો અને સિદ્ધાંતો, ભાષાવિજ્ઞાનનું કાર્યક્ષેત્ર, ભાષાવિજ્ઞાનના અધ્યયનમાં યોગદાન આપનારા પ્રસિદ્ધ વિદેશી વિદ્વાનોનો પરિચય. (૧૩)

Unit-IV : ભાષાવિજ્ઞાન, ભાષાવિજ્ઞાનના અંગો, ભાષાવિજ્ઞાનના અધ્યાયની પદ્ધતિઓ અને પ્રણાલિકાઓ, ધ્વનિપરિવર્તનના પ્રમુખ નિયમો, ભાષાવિજ્ઞાનના અધ્યયનમાં સંસ્કૃતનું મહત્વ. (૧૨)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

સંસ્કૃત વ્યાકરણશાસ્ત્રનો પરિચય, પાણિનિનું મહત્વ, અષ્ટાધ્યાયીનો પ્રાથમિક પરિચય, પાણિનિની વ્યાકરણશાસ્ત્રીય વિવિધ સંજ્ઞાઓનો પરિચય તથા તે તે સંજ્ઞાઓનાં ફળ અને ભાષા વિજ્ઞાનને લગતા સૂચિત વિષયો.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

- ૧ સંસ્કૃત વ્યાકરણ શાસ્ત્ર કા ઇતિહાસ, ભાગ ૧,૨,૩ સંપા. પંડિત યુધિષ્ઠિર મીમાંસક
- ૨ સંજ્ઞાપ્રકરણમ્ સં. વસન્તકુમાર મ. ભટ્ટ
- ૩ પાણિનિય વ્યાકરણ વિમર્શ પ્રો. વસન્તકુમાર મ. ભટ્ટ
- ૪ પાણિનિય વ્યાકરણ પરંપરાનો ઇતિહાસ પ્રો. જયદેવ શુક્લ, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ
- ૫ ભાષાવિજ્ઞાન પ્રો. વસન્તકુમાર મ. ભટ્ટ
- ૬ સંસ્કૃત ભાષાશાસ્ત્રીય અધ્યયન - ભોલાશંકર વ્યાસ
- ૭ સંજ્ઞાપ્રકરણમ્ સં. જતીન પંડ્યા, ગજાનન પ્રકાશન, સુરત
- ૮ અષ્ટાધ્યાયી, ડૉ. નરેશ ઝા. ચોખમ્બા પ્રકાશન, વારાણસી.
- ૯ વ્યાકરણ મહાભાષ્યમ્, આ. યુધિષ્ઠિર મીમાંસક, ચોખમ્બા, વારાણસી.
- ૧૦ વૈયાકરણ સિદ્ધાંતકૌમુદી, નિર્ણય સાગર પ્રેસ, મુંબઈ ૧૯૬૫.
- ૧૧ વાગ્વિજ્ઞાન, આ. સીતારામ ચતુર્વેદી, ચોખમ્બા, વારાણસી.
- ૧૨ વ્યાકરણશાસ્ત્ર કા સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ, શ્રી રમાકાન્ત મિશ્ર, ચોખમ્બા
- ૧૩ ભાષાવિજ્ઞાન - The Science of Language Tra. Udaynath Tivari, MLBD

Core comp.

credit- 03

PaperXV- (૧૫)

Total marks-

૫૦

વેદાન્તશાસ્ત્ર એવં અનુવાદ

ઉદ્દેશ: સંસ્કૃત સાહિત્યમાં દર્શનશાસ્ત્રનું એક વિશિષ્ટ સ્થાન છે. આ દર્શનશાસ્ત્રમાં વેદાન્ત, ઉત્તરમીમાંસા દર્શન મહત્વનું છે. આ વેદાન્ત દર્શનના વિવિધ સંપ્રદાયો છે અને તેમના પ્રવર્તક આચાર્યો અનેક છે પરંતુ તેમાં સૌથી વધારે મહત્વનું સ્થાન શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યનું છે. તેમની ભાષા, તર્કશક્તિ અને સિદ્ધાંતોનો વિદ્યાર્થીને પરિચય કરાવવાનું અહીં લક્ષ્ય છે.

કૃતિ : શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય કૃત બ્રહ્મસૂત્ર શાંકરભાષ્યમ્ —ચતુઃસૂત્રી નિયતાંશ

Unit-I : ષડ્દર્શનોનો પ્રાથમિક પરિચય, વેદાન્તના વિવિધ સિદ્ધાંતો, શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યનો પરિચય અને (૧૩)
તેમનું પ્રદાન.

Unit-II : બ્રહ્મસૂત્ર શાંકરભાષ્યમ્ —ચતુઃસૂત્રી અધ્યાસભાષ્યમ્ (૧૨)

Unit-III : બ્રહ્મસૂત્ર શાંકરભાષ્યમ્ નિયતાંશ સૂત્ર ૧.૧ તથા સૂત્ર ૧.૨ (૧૩)

Unit-IV : બ્રહ્મસૂત્ર શાંકરભાષ્યમ્ સૂત્ર ૧.૩ (૧૨)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

ષડ્દર્શનોનો પરિચય, વેદાન્તના વિવિધ સંપ્રદાયોનો અને આચાર્યોનો પરિચય, વેદાંત દર્શનના વિવિધ સિદ્ધાંતો, શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યનો પરિચય અને તેમનો સિદ્ધાંત, ચતુઃ સૂત્રીનાં સૂત્રો, તેમનું અર્થઘટન, અને તે ઉપરના શાંકરભાષ્યનો અભ્યાસ.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ ચતુઃ સૂત્રી ડૉ.લક્ષ્મણ જોશી, અમદાવાદ.

૨ બ્રહ્મસૂત્ર ચતુઃ સૂત્રી સંપા. પંડિત હરદત્ત શર્મા શાસ્ત્રી, ચૌખમ્બા, વારાણસી

૩ બ્રહ્મસૂત્ર શાંકરભાષ્યમ્ સં. વી. એમ. આપ્ટે. મુંબઈ

૪ વેદાંત - સં. વી. એસ. ઘાટે.

૫ શંકરાચાર્યનું તત્ત્વજ્ઞાન - પ્રો. સી. વી. રાવળ.

૬ ચતુઃ સૂત્રી સંપા. ડૉ. પુનિતા દેસાઈ, સરસ્વતી પ્રકાશન, અમદાવાદ.

૭ Indian Philosophy - By S. Radhakrishnan

Core comp.

credit- 08

PaperXVI- (૧૬)

Total marks-

૫૦

ધર્મશાસ્ત્ર એવં અનુવાદ

ઉદ્દેશ: ભારતીય કાયદાના મૂળ જાણવા માટે સંસ્કૃત ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ અતીવ આવશ્યક છે. એ સાથે જ ભારતીય સમાજ, સંસ્કૃતિ, સભ્યતા, તત્ત્વચિંતન વગેરેના અભ્યાસ માટે પણ ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો જરૂરી છે. સંસ્કૃતના પ્રાચીન ધર્મશાસ્ત્રોમાં યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિનું સ્થાન મહત્વપૂર્ણ છે. તેથી પ્રસ્તુત પાઠ્યક્રમમાં તેના દ્વારા પ્રાચીન ભારતીય સમાજનો પરિચય કરાવવાનો ઉદ્દેશ છે.

કૃતિ : યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ: -વ્યવહારાધ્યાય: - નિયત

Unit-I : ધર્મશાસ્ત્રનો પરિચય, ધર્મશાસ્ત્રનો ઉદ્ભવ તથા વિકાસ, મહત્વ, કર્તા અને કૃતિઓનો પરિચય, વિષયગત વિશેષતા વિગેરે. (૧૩)

Unit-II : યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ:-વ્યવહારાધ્યાય: - નિયત-શ્લોક:૧ ત: ૪૦ (૧૩)

Unit-III : યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ:-વ્યવહારાધ્યાય:- નિયત-શ્લોક:૪૧ ત: ૮૩ (૧૪)

Unit-IV : અનુવાદ- સંસ્કૃતમાંથી ગુજરાતી (૧૦)

નોંધ: અનુવાદ માટે શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા- અધ્યાય-૯

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

ધર્મશાસ્ત્રનો ઉદ્ભવ તથા વિકાસ, ધર્મશાસ્ત્રાનુસાર ધર્મનું લક્ષણ, ધર્મશાસ્ત્રનું મહત્વ, ધર્મશાસ્ત્રના વિષયો, યાજ્ઞવલ્ક્યનો પરિચય, યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિની વિશેષતા, તેનું પ્રદાન, વ્યવહારાધ્યાયના વિષયો, વ્યવહારનું લક્ષણ, વ્યવહારનાં પ્રમાણો, સાધારણ અસાધારણ વ્યવહાર માતૃકા, ઋણાદાન, ઉપનિધિ, સાક્ષી વગેરે પ્રકરણોનો વિમર્શ.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ ધર્મશાસ્ત્ર કા ઇતિહાસ ચાર ભાગ શ્રી પી. વી. કાળે.

૨ યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ સમિતાક્ષરા સં.ડો. ઉમેશચંદ્ર પાંડે

૩ ધર્મશાસ્ત્રો કો વિજ્ઞાનેશ્વર કી દેન લે. રાધેશ્યામ શુક્લ, પ્રતિભા પ્રકાશન, દિલ્લી

૪ વ્યાકરણ પથદીપ - જતીન પંડ્યા, ગજાનન પ્રકાશન, સુરત.

૫ વાક્ય સંરચના - વસંત મ. ભટ્ટ, સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર, અમદાવાદ

૬ યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ:-વ્યવહારાધ્યાય:-સંપા. જતીન પંડ્યા, ગજાનન પ્રકાશન, સુરત

૭ પ્રાચીન ભારતીય શાસનતંત્ર -કે. કા. શાસ્ત્રી

૮ યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ:-વ્યવહારાધ્યાય:-સંપા.ડો. પુનિતા દેસાઈ, સરસ્વતીપ્રકાશન, અમદાવાદ

૯ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા, સંપા. પ્રો. સુહાસ ઝાલા, સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર, અમદાવાદ.

VEER NARMAD SOUTH GUJARAT UNIVERSITY, SURAT

શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ થી અમલમાં આવનાર ટી. વાય. બી. એ. સેમ-૬

સંસ્કૃત (મુખ્ય) CBCS સેમેસ્ટર ૬ નો અભ્યાસક્રમ

SEM-VI

Core comp.

credit- 03

PaperXVII (૧૭ -A)

Total marks-

૫૦

સંસ્કૃત લલિત સાહિત્ય (પ્રહસન) એવં સંસ્કૃત વ્યાકરણ, સંસ્કૃત નિબંધ

ઉદ્દેશ: સંસ્કૃત લલિત સાહિત્યના નાટ્ય સાહિત્યમાં નાટકો ઉપરાંત બીજા અન્ય સ્વરૂપોમાં પણ સંસ્કૃત સાહિત્યની શિરમોર કૃતિઓ સર્જાય છે. સમાજને સ્પર્શતી વાતોને વ્યંગ્યાત્મક રીતે પ્રહસનમાં રજૂ કરવાની કલાનો પરિચય આપવા ભગવદ્જ્જુકીયમનો અભ્યાસ કરાવવો.

કૃતિ : બૌધાયન કૃત ભગવદ્જ્જુકીયમ્

Unit-I : નાટ્ય સાહિત્યમાં પ્રહસનનો પરિચય, વિશેષતા, કૃતિના કર્તાનો પરિચય, ભગવદ્જ્જુકીયમનું પ્રહસન તરીકે મૂલ્યાંકન વગેરે. (૧૨)

Unit-II : ભગવદ્જ્જુકીયમ્ (૧૩)

Unit-III : સમાસ: -૧)અવ્યયીભાવ૨) દ્વન્દ્વ ૩) તત્પુરુષ સમાસના બધા જ ભેદો (૧૨)

Unit-IV : નિયત વિષયો પર સંસ્કૃતમાં ગદ્યખંડો લખો. (૧૩)

(૧)મમ પ્રિય કવિ: (૨)મમ પ્રિય નાટ્યકાર:(૩)મમ પ્રિય ગદ્યકાર: (૪) મમ પ્રિય ઋતુ (૫) મમ પ્રિય ઉત્સવ:
(૬) મમ પ્રિય પુસ્તકમ્ (૭) મમ પ્રિય રાષ્ટ્રમ્ (૮) મમ પ્રિય પરિવાર:

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

સંસ્કૃત નાટ્ય સાહિત્યમાં પ્રહસનની વિશેષતા, સ્વરૂપ, પ્રકારો, ભગવદ્જ્જુકીયમનું મૂલ્યાંકન, કૃતિલક્ષી પ્રશ્નો, શૈલી, પાત્રો, સંવાદ વગેરે. નિયત સમાસો, નિયત વિષય પર સંસ્કૃતમાં ગદ્યખંડો.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

- ૧ સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઇતિહાસ - ડૉ. એ. બી. કીથ
- ૨ સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઇતિહાસ - અમૃત ઉપાધ્યાય
- ૩ ભગવદ્જ્જુકીયમ્ - કમલેશ ચોકસી, સરસ્વતી પ્રકાશન
- ૪ ભગવદ્જ્જુકીયમ્ - વિજય પંડિયા, પાર્શ્વ પ્રકાશન
- ૫ સંસ્કૃત સંરચના - વસંત ભટ્ટ, સરસ્વતી પ્રકાશન, અમદાવાદ
- ૬ વ્યાકરણ પથદીપ - જતીન પંડ્યા, ગજાનન પ્રકાશન, સુરત
- ૭ સંસ્કૃત વ્યાકરણ - શ્રીધર વસિષ્ઠ
- ૮ સંસ્કૃત પ્રહસન - રાધાવલ્લભ ત્રિપાઠી, અક્ષયવટ પ્રકાશન, ઇલાહાબાદ

Core comp.

credit- 03

PaperXVII (૧૭ -B)

Total marks-

૫૦

સંસ્કૃત લલિત સાહિત્ય (નીતિકથા) એવં સંસ્કૃત વ્યાકરણ, સંસ્કૃત નિબંધ

ઉદ્દેશ: સંસ્કૃત લલિત સાહિત્યમાં નીતિ કથાનું ખેડાણ મહાભારત રામાયણ તેથી પણ પૂર્વે આખ્યાનાત્મક શૈલીમાં વૈદિક સાહિત્યમાં જોવા મળે છે. પ્રાણી જગતના પાત્રો દ્વારા માનવજીવનને નીતિમત્તાના પાઠ શીખવાની કળા સંસ્કૃત સાહિત્યમાં પ્રાચીન કાળથી વિકસી હતી. તેનો પરિચય કરાવવો અને તે દ્વારા નીતિના પાઠ ભણાવવા.

કૃતિ : શ્રી વિષ્ણુશર્મા વિરચિત પંચતંત્રમ્ –કાકોલૂકીયમ્

Unit-I : સંસ્કૃત ગદ્યકથા સાહિત્ય ઉદ્દગમ, વિકાસ, પંચતંત્રનો પરિચય, શૈલીની વિશેષતા, પંચતંત્રનો ઉપદેશ (૧૨)

Unit-II : પંચતંત્રમ્ –કાકોલૂકીયમ્ (૧૩)

Unit-III : સમાસ: -૧)અવ્યયીભાવ૨) દ્વન્દ્વ ૩) તત્પુરુષ સમાસના બધા જ ભેદો (૧૨)

Unit-IV : નિયત વિષયો પર સંસ્કૃતમાં ગદ્યખંડો લખો. (૧૩)

(૧)મમ પ્રિય કવિ: (૨)મમ પ્રિય નાટ્યકાર:(૩)મમ પ્રિય ગદ્યકાર: (૪) મમ પ્રિય ઋતુ (૫) મમ પ્રિય ઉત્સવ:
(૬) મમ પ્રિય પુસ્તકમ્ (૭) મમ પ્રિય રાષ્ટ્રમ્ (૮) મમ પ્રિય પરિવાર:

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

ગદ્યકથા નીતિકથાનો ઉદ્દગમ, વિકાસ, પંચતંત્રનો પરિચય, વિશેષતા, કાકોલૂકીયમ્ ની વાર્તાઓ બોધ, શૈલી સમાસ, ગદ્યખંડો વગેરે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ પંચતંત્રમ્ શ્રી વિષ્ણુ શર્મા શ્રી કૃષ્ણમણિ ત્રિપાઠી ચૌખમ્બા પ્રકાશન, વારાણસી.

૨ કાકોલૂકીયમ્ સંપાદક ડૉ. મહેશ એ. પટેલ નીરવ પ્રકાશન, મણીનગર, અમદાવાદ

૩ સંસ્કૃત સાહિત્ય કા ઇતિહાસ - એ. બી. કીથ

૪ સંસ્કૃત સાહિત્ય કા ઇતિહાસ - બલદેવ ઉપાધ્યાય, ચૌખમ્બા, વારાણસી

Core comp.

credit- 03

PaperXVIII(૧૮)

Total marks-

૫૦

ભારતીય તત્ત્વચિંતન એવં સંસ્કૃત વાગ્વ્યવહાર

ઉદ્દેશ: શ્રુતિ તથા ઉપનિષદો અને સ્મૃતિઓના સારને રજૂ કરતી ગીતાના દરેક અધ્યાયો જીવનનો નિયોડ રજૂ કરે છે. તેનો અભ્યાસ આધુનિક જીવનના દરેક પ્રશ્નોનું નિરાકરણ લાવી શકે છે. સંસ્કૃતનો સરળ માધ્યમમાં ઉપયોગ કરી ભાષાનો ફેલાવો, પ્રચાર, પ્રસાર કરવાનો ઉદ્દેશ છે.

કૃતિ : શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા—અધ્યાય - ૫ તઃ ૮ એવં ગીતાસોપાનં(પ્રથમ ભાગ)—નિયતાંશ

Unit-I : શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા અધ્યાય ૫-૬ (સાનુવાદ) (૧૨)

Unit-II : શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા અધ્યાય ૭-૮ (સાનુવાદ) (૧૩)

Unit-III : ગીતાસોપાનં પાઠ - ૧૩, ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૯, ૨૧, (૧૨)

Unit-IV : ગીતાસોપાનં પાઠ - ૨૨, ૨૫, ૨૭, ૨૯, ૩૦, ૩૧ (૧૩)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

ગીતાનું માનવજીવનમાં સ્થાન, ગીતાનો પ્રભાવ, અધ્યેય અધ્યાયોનો સારાંશ, રસદર્શન, અધ્યાયગત પ્રશ્નો, કર્મ જ્ઞાન ભક્તિની ત્રિવેણીરૂપે ગીતા

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા રહસ્ય - બાળગંગાધર ટિલક - પૂના

૨ શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા અષ્ટટીકોપેત વા. લ. પળશીકર ચૌખમ્બા, વારાણસી.

૩ ગીતા પ્રવચનો - વિનોબા ભાવે

૪ શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા -સં. ગૌતમ પટેલ

૫ સી. વી. રાવલ. પ્રસ્થાનત્રયી, પ્રજ્ઞા પ્રકાશન

૬ ગીતાસોપાનમ્ પ્રથમભાગ સંસ્કૃત ભારતી નવદેહલી, ડૉ. વિશ્વાસ

૭ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા, સંપા. પ્રો. સુહાસ ઝાલા, સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર, અમદાવાદ.

Core comp.

credit- 03

PaperXIX (૧૯)

Total marks-

૫૦

પ્રશિષ્ટ સંસ્કૃત સાહિત્ય- ઇતિહાસ એવં ભાષાપ્રવેશ: (પ્રથમભાગ:)

કૃતિ -પ્રશિષ્ટ સંસ્કૃત સાહિત્યના ઇતિહાસનું કોઇપણ પુસ્તક અને ભાષાપ્રવેશ પ્રથમભાગ નિયતાંશ પાઠ ૪૧ થી ૫૦

ઉદ્દેશ: .સંસ્કૃત સાહિત્ય અને સંસ્કૃત ભાષા ભારતીય સમાજને રજૂ કરનારી મહત્વપૂર્ણ કલા છે. તેથી સમાજના દરેક અંગને, ચિંતનને, વ્યવહારમાં ઝીલતા સંસ્કૃત સાહિત્યનો પરિચય કરાવવો.

Unit-I : સંસ્કૃતપદ્યસાહિત્ય—ઇતિહાસ, સર્જકો- ભારવિ , માધ, શ્રી હર્ષ, જયદેવ, કલ્હણ, બિલ્હણ (૧૨)

Unit-II : સંસ્કૃતગદ્ય એવં નાટ્યસાહિત્યનો ઉદ્દગમ વિકાસ, બાણ, સુબંધુ, હર્ષવર્ધન, ભવભૂતિ, શૂદ્રક , ભદ્ર નારાયણ (૧૩)

Unit-III : ભાષાપ્રવેશ: (પ્રથમભાગ:) પાઠ ૪૧ ત: ૪૫ (૧૨)

Unit-IV : ભાષાપ્રવેશ: (પ્રથમભાગ:) પાઠ ૪૬ ત:૫૦ (૧૩)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

પ્રશિષ્ટ સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઉદ્દગમ, નાટ્ય સહિત્યની વિશેષતા, પદ્યસાહિત્ય ઉદ્દગમ વિકાસ અને લક્ષણ, ગદ્યસાહિત્યનો ઉદ્દગમ, વિકાસ, વિશેષતા. ઉપરોક્ત કવિઓનો જીવન કવન સાહિત્યિક કૃતિઓના મૂલ્યાંકનો, કવિઓની વિશેષતા, ભાષાપ્રવેશના નિયત પાઠો દ્વારા સંસ્કૃતને વ્યવહારુપયોગી બનાવવી.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ પ્રશિષ્ટ સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઇતિહાસ - અમૃત ઉપાધ્યાય, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ અમદાવાદ

૨ સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઇતિહાસ ડૉ. એ. ડી. શાસ્ત્રી

૩ સંસ્કૃત સાહિત્યનો ઇતિહાસ અનુ. મોહનલાલ પા. દવે.

૪ ભાષાપ્રવેશ: (પ્રથમભાગ)સંપા. ડૉ. ચાંદકિરણ સલૂજા,ડૉ.વિશ્વાસ,સંસ્કૃતભારતી, નવદેહલી,

Core comp.

credit- 03

PaperXX (20)

Total marks- 40

व्याकरणशास्त्र एवं भाषाविज्ञानम्

ઉદ્દેશ: .સંસ્કૃત વાક્ય સંરચના જગતની અન્ય કોઈપણ ભાષા સંરચના કરતાં સરળ છે. તેનો સમજીને અભ્યાસ કરવા માટે સિક્કાંતકૌમુદી જેવા ગ્રંથોનો વિશદ અભ્યાસ કરવાથી પણ પાણિનિના જ્ઞાને મૂલવી શકાશે.

કૃતિ : भट्टोजीदीक्षित कृत वैयाकरणसिद्धांतकौमुदी -कारकप्रकरणं एवं भाषाविज्ञानम्

Unit-I : અષ્ટાધ્યાયીના સૂત્રોની વિશેષતા, અષ્ટાધ્યાયીનું પ્રદાન, ભટ્ટોજી દીક્ષિતનું પ્રદાન, પ્રથમા વિભક્તિ (૧૨)

Unit-II : વિભક્તિ દ્વિતીયા , તૃતીયા , ચતુર્થી (દ્વિતીયા વિભક્તિના કર્મ પ્રવચનીય કરવા નહીં.) (૧૩)

Unit-III : વિભક્તિ પંચમી, ષષ્ઠી, સપ્તમી (૧૨)

Unit-IV : ભાષાવિજ્ઞાન: ભાષા પરિવર્તનના કારણો, નિયમો, ભારોપીય ભાષાકુળ, કેન્તુમ્ વર્ગ શતમ-વર્ગની ભાષાઓ, ભારતેરાની ભાષાકુળ, અવેસ્તા-વૈદિક સંસ્કૃત-ભાષાનું સામ્ય અને ભેદ, સંસ્કૃત સ્વર ધ્વનિનો વિકાસ, સંસ્કૃત વ્યંજન ધ્વનિઓનો વિકાસ (૧૩)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

અષ્ટાધ્યાયીના સૂત્રોની વિશેષતા, અષ્ટાધ્યાયીનું પ્રદાન, સિક્કાંતકૌમુદીની વિશેષતા, પ્રદાન, કારક પ્રકરણ સંબંધિત વિષયો, ભાષાવિજ્ઞાનના ઉપરોક્ત વિષયો વગેરે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

- ૧ પાણિનિય વ્યાકરણ વિમર્શ પ્રો. વસંત ભટ્ટ.
- ૨ અષ્ટાધ્યાયી ડૉ. નરેશ ઝા. ચોખમ્બા પ્રકાશન, વારાણસી.
- ૩ વ્યાકરણ મહાભાષ્યમ્ આ. યુધિષ્ઠિર મીમાંસક, ચોખમ્બા, વારાણસી.
- ૪ પાણિનિય વ્યાકરણ પરંપરાનો ઇતિહાસ જયદેવ શુક્લ, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ.
- ૫ વૈયાકરણ સિક્કાંતકૌમુદી નિર્ણય સાગર પ્રેસ, મુંબઈ ૧૯૬૫.
- ૬ ભાષાવિજ્ઞાન વસંત ભટ્ટ, સરસ્વતી પ્રકાશન
- ૭ વાગ્વિજ્ઞાન આ. સીતારામ ચતુર્વેદી, ચોખમ્બા, વારાણસી.
- ૮ સંસ્કૃત ભાષાશાસ્ત્રીય અધ્યયન - ભોલાશંકર વ્યાસ
- ૯ વ્યાકરણશાસ્ત્ર કા સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ શ્રી રમાકાન્ત મિશ્ર, ચોખમ્બા
- ૧૦ ભાષાવિજ્ઞાન - The Science of Language Tra.Udaynath Tivari, MLBD
- ૧૧ કારકપ્રકરણમ્, સં. જતીન પંડ્યા , ગજાનન પ્રકાશન, સુરત

Core comp.

credit- 03

PaperXXI (૨૧)

Total marks- ૫૦

સાંખ્યદર્શનં એવં અનુવાદ

ઉદ્દેશ: ભારતીય દર્શનની ઉજ્જવળતા તેની જ્ઞાનમીમાંસામાં છે. આસ્તિક દર્શનોની પરંપરામાં સાંખ્ય દર્શનની પોતાની વિશેષતા છે. તેનો પરિચય કરાવવો આવશ્યક છે.

કૃતિ : ઈશ્વરકૃષ્ણપ્રણિતમ્ સાંખ્યકારિકા

Unit-I : સાંખ્ય દર્શનનો પરિચય અને પરંપરા, ઈશ્વરકૃષ્ણનો પરિચય તથા પ્રદાન તથા સાંખ્યકારિકાનું વિષયવસ્તુ (૧૨)

Unit-II : સાંખ્યકારિકા ૧ ત: ૨૫ કારિકા (૧૩)

Unit-III : સાંખ્યકારિકા ૨૬ ત: ૫૬ કારિકા (૧૨)

Unit-IV : સંસ્કૃત પદોનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ (૧૩)

(નોંધ : શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા -અધ્યાય -૧૦)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

સાંખ્યદર્શનનો પરિચય, ઉદ્દગમ વિકાસ, સાંખ્યના આચાર્યો સાહિત્ય, ઈશ્વરકૃષ્ણનો પરિચય, પ્રકૃતિ, પુરુષ, સત્ કાર્યવાદ, ઇત્યાદિ કૃતિગત વિષયો.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ સાંખ્યકારિકા - વસંત પરીખ

૨ સાંખ્યયોગ દર્શન - નગીન જી. શાહ, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ

૩ સાંખ્યકારિકા - જગન્નાથ શાસ્ત્રી - MLBD

૪ Indian Philosophy - Das Gupta

૫ Sankhy system - A. B. Kieth

૬ શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા , સંપા. પ્રો. સુહાસ ઝાલા, સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર, અમદાવાદ.

Core comp.

credit- 08

PaperXXII (૨૨)

Total marks-

૫૦

ન્યાયદર્શન એવં અનુવાદ

ઉદ્દેશ: દર્શન પરંપરામાં ન્યાય દર્શનનો અભ્યાસ તર્કશક્તિ, વાદ વિવાદ તથા તર્કબદ્ધ રજૂઆત શીખવે છે. યથાર્થવાદી દર્શનનો સૌ કોઈ દર્શને સ્વીકાર કર્યો છે. તેનો પરિચય કરાવવો.

કૃતિ : કેશવમિશ્ર રચિત તર્કભાષા નિયત

Unit-I : ન્યાયદર્શન ઉદ્દગમ વિકાસ પરંપરાના આચાર્યો, પ્રાચીન નવ્ય ન્યાયની રૂપરેખા, કેશવમિશ્ર (૧૨)
પરિચય, તર્કભાષાની વિશેષતા, પ્રદાન

Unit-II : તર્કભાષા ઉપોદ્ધાત થી પ્રમાણ પદાર્થ સુધી (૧૩)

Unit-III : પ્રમેય, તર્ક, વાદ, જલ્પ, વિતંડા, હેત્વાભાસ, છલ, જાતિ, નિગ્રહસ્થાન (૧૨)

Unit-IV : ગુજરાતીમાંથી સંસ્કૃતમાં અનુવાદ અપઠિત ગદ્યખંડો. (૧૩)

(નોંધ: સુબોધ સંસ્કૃત ભાષાંતર પાઠમાલા, રસિકલાલ અમૃતલાલ પરીખ , પ્રાપ્તિસ્થાન : ભારતીય વિદ્યામંડળ , બાલાજી રોડ , સુરત.)

અભ્યાસના મુદ્દાઓ :

ન્યાય દર્શનનો પરિચય પરંપરા, ન્યાય વૈશેષિક દર્શનની વિશેષતા, તર્કભાષાનો પરિચય, કેશવમિશ્રનો પરિચય, તર્કભાષાના અભ્યાસના વિષયો પ્રમા, પ્રમાણ વિચાર, પ્રમેય, તર્ક, વાદ, જલ્પ, વિતંડા, હેત્વાભાસ, છલ, જાતિ, નિગ્રહસ્થાન વગેરે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧ ન્યાય વૈશેષિક દર્શન નગીન જી. શાહ, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ

૨ ન્યાયદર્શનમ્ શાલિગ્રામ શાસ્ત્રી.

૩ હિન્દુ તત્ત્વજ્ઞાનનો ઇતિહાસ નર્મદાશંકર મહેતા, ગુજરાત વિદ્યાસભા, અમદાવાદ ૧૯૬૨

૪ તર્કભાષા બદરીનાથ શુક્લ MLBD Varanshi

૫ Indian Philosophy - Das Gupta

